

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR MEHNATINI BAHOLASH MEZONLARI VA ULARNI ANIQLASH USULLARI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim

yo'nalishi 2 bosqich talabasi

Abduraxmonova Mehriniso

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning mehnat faoliyatini baholash mezonlari va ularni aniqlash usullari yoritilgan. Mehnat jarayonida bolalarning faolligi, mas'uliyat hissi, mustaqillik darajasi va ijodkorlik qobiliyatini baholashning pedagogik hamda psixologik jihatlarini tahlil qilinadi. Shuningdek, tarbiyachining mehnat faoliyatini baholashdagi roli, individual yondashuv va rag'batlantirish usullarining samaradorligi ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha yoshdagi bolalar, mehnat faoliyati, baholash mezonlari, pedagogik yondashuv, psixologik tahlil, ijodkorlik, mustaqillik, tarbiyachi roli.

Аннотация: В данной статье рассматриваются критерии оценки трудовой деятельности детей дошкольного возраста и методы их определения. Освещаются педагогические и психологические аспекты оценки активности, ответственности, самостоятельности и творческих способностей детей. Отмечается роль воспитателя, а также значение индивидуального подхода и поощрения в процессе трудовой деятельности.

Ключевые слова: дошкольники, трудовая деятельность, критерии оценки, педагогический подход, психологический анализ, творчество, самостоятельность, роль воспитателя.

Annotation: This article examines the criteria for evaluating the labor activity of preschool children and the methods for identifying them. The pedagogical and psychological aspects of assessing children's activity, responsibility, independence,

and creativity are analyzed. The role of the educator, the importance of an individual approach, and the effectiveness of motivation in the evaluation process are also discussed.

Keywords: *preschool children, labor activity, evaluation criteria, pedagogical approach, psychological analysis, creativity, independence, educator'.*

Maktabgacha ta'lim tizimi — inson shaxsining shakllanishida eng muhim bosqichlardan biridir. Aynan shu davrda bola shaxsining mehnatga bo'lgan munosabati, mas'uliyat hissi, mustaqillik va ijodkorlik qobiliyatlari rivojlanadi. Mehnat tarbiyasi bolaning ijtimoiylashuvi, jamoada ishlash, atrof-muhitga ongli munosabat bildirish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bolalar mehnatini baholash jarayoni nafaqat ularning qilgan ish natijasiga, balki faoliyat davomida ko'rsatgan harakati, intilishi, irodasi va mas'uliyatini aniqlashga qaratilishi lozim. Shu boisdan, baholash mezonlarini to'g'ri tanlash va ularni aniqlash usullarini ilmiy asosda ishlab chiqish tarbiyachi faoliyatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'limda zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlar asosida mehnat faoliyatini baholash tizimini takomillashtirish dolzarb masalaga aylanmoqda. Chunki to'g'ri va adolatli baholash bola shaxsida o'ziga ishonchni, o'z mehnatiga nisbatan ijobiy munosabatni hamda kelgusida mehnatsevarlik fazilatini shakllantiradi.

1. Maktabgacha yoshdagi bolalar mehnatini baholashning pedagogik ahamiyati.

Maktabgacha yoshdagi bolalar faoliyati — ularning hayotiy tajribasi, ijtimoiy xulqi va dunyoqarashi shakllanadigan muhim bosqichdir. Mehnat bolalar uchun nafaqat jismoniy mashg'ulot, balki ruhiy va aqliy rivojlanish manbai ham hisoblanadi. Shu sababli mehnat faoliyatini baholashda tarbiyachi bolaning har bir harakatiga, uning mehnat jarayoniga bo'lgan qiziqishi, mas'uliyat hissi, ishni bajarishdagi faolligi va mustaqilligiga alohida e'tibor qaratadi.

Pedagogik nuqtai nazardan, baholashning maqsadi – bolani tanqid qilish emas, balki unda o'z mehnatiga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishdir. Baholash jarayoni bolaga o'z kuchiga ishonch bag'ishlaydi, mehnatsevarlikni, tartiblilikni va jamoaviy ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi. Tarbiyachi bolani rag'batlantirish orqali unda mehnatga mehr uyg'otadi, bu esa shaxsning keyingi rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

2. Bolalar mehnatini baholash mezonlari.

Bolalar mehnatini baholashda aniq mezonlarga tayanish zarur. Bu mezonlar bolaning yosh xususiyati, faoliyat turi va shaxsiy imkoniyatlariga mos bo'lishi kerak. Asosiy baholash mezonlari quyidagilar hisoblanadi:

1. Faollik – bolaning mehnat jarayonida faol ishtirok etishi, topshiriqlarni bajarishga bo'lgan qiziqishi.
2. Mas'uliyat – ishni vijdonan bajarish, topshiriqni oxirigacha yetkazish odati.
3. Mustaqillik – kattalar yordamisiz ishni rejalashtirish va bajarish qobiliyati.
4. Tartiblilik – ish jarayonida asbob-uskunalaridan to'g'ri foydalanish, ish joyini ozoda saqlash.
5. Jamoaviylik – guruhdagi bolalar bilan hamkorlikda ishlash, bir-biriga yordam berish.
6. Ijodkorlik – yangi g'oya taklif etish, ish jarayonida estetik yondashuv namoyon etish.

Ushbu mezonlar yordamida tarbiyachi har bir bolaning mehnatga bo'lgan munosabatini, qobiliyatini va o'sish dinamikasini aniqlashi mumkin. Baholash jarayoni bola shaxsiga zarar, aksincha, uni rag'batlantirish va o'z ustida ishlashga undashga qaratilishi lozim.

3. Mehnat faoliyatini baholash va aniqlash usullari.

Bolalar mehnatietkazmasdanni baholashda qo'llaniladigan usullar turlicha bo'lib, ular bola faoliyatining turli jihatlarini ochib beradi. Eng samarali usullar quyidagilardan iborat:

Kuzatish usuli – tarbiyachi bolani mehnat jarayonida bevosita kuzatib, uning harakatlari, xatti-harakati, ishtiyoqi va qiziqishini aniqlaydi.

Suhbat usuli – bolalar bilan mehnat faoliyati haqida suhbatlashish orqali ularning fikrini, his-tuyg'ularini, mehnatga bo'lgan qarashlarini bilish imkonini beradi.

Baholovchi kartalar – har bir bolaning mehnatdagi ishtiroki, mas'uliyat darajasi, mustaqilligi va ijodkorligi haqida tizimli ma'lumot to'plash imkonini beradi.

Rag'batlantirish va tahlil – bolani maqtash, uning yutuqlarini boshqalarga namuna qilib ko'rsatish mehnatga ijobiy munosabatni mustahkamlaydi.

O'yin texnologiyalari asosida baholash – o'yin jarayonida bolalarning mehnat faoliyatini baholash yanada tabiiy va samimiy kechadi, bu esa ularning motivatsiyasini oshiradi.

Bundan tashqari, zamonaviy STEAM texnologiyalari, interfaol metodlar va loyiha asosida o'qitish usullari bolalar mehnatini baholashda keng qo'llanilmoqda. Bunday yondashuvlar bolalarda tanqidiy fikrlashni, ijodiy yondashuvni va natijaga erishish ishtiyoqini rivojlantiradi.

4. Tarbiyachining roli va individual yondashuv.

Tarbiyachi bolalar mehnatini baholashda markaziy o'rinni egallaydi. Uning vazifasi – bolani qiyoslash emas, balki har bir bolaning shaxsiy imkoniyatini, kuchini va rivojlanish sur'atini hisobga olgan holda baholashdir. Individual yondashuv bolaning o'ziga xos qobiliyatlarini ochib beradi, unda o'z mehnatidan faxrlanish hissini uyg'otadi.

Tarbiyachi bolalarga “men bajardim”, “men uddaladim” degan ishonchni singdirishi kerak. Bu esa ularning kelgusida o'qishga, hayotdagi vazifalarni bajarishga mas'uliyat bilan yondashishiga zamin yaratadi

Maktabgacha yoshdagi bolalar mehnatini baholash — bu nafaqat ularning bajarilgan ishini tahlil qilish, balki bola shaxsining mehnatga bo'lgan munosabati, faolligi, mas'uliyat hissi va ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish jarayonidir. To'g'ri

tashkil etilgan baholash tizimi bolaning o'z mehnatiga nisbatan ijobiy qarashini shakllantiradi, unda o'z kuchiga ishonch, o'zini qadrlash, mehnatsevarlik va intizomlilik kabi fazilatlarni mustahkamlaydi.

Baholash mezonlari bolaning yosh xususiyatiga mos, adolatli va rag'batlantiruvchi bo'lishi zarur. Tarbiyachi esa bu jarayonda rahbar, kuzatuvchi va yo'naltiruvchi rolini bajaradi. U bolalarning individual qobiliyatlarini inobatga olib, har birining shaxsiy o'sishiga e'tibor qaratadi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va innovatsion yondashuvlar yordamida mehnat faoliyatini baholash tizimini takomillashtirish dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu bois, bolalar mehnatini baholashda nafaqat natijaga, balki jarayonga, bola intilishiga va hissiyotiga ham e'tibor berish muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalar mehnatini baholash — ularning kelajakdagi shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy shakllanishining poydevorini yaratadi. To'g'ri baholangan mehnat esa bolaning butun hayot faoliyatida muvaffaqiyat kaliti bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov, F. (2018). Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Karimova, L. (2020). Maktabgacha yoshdagi bolalar mehnatini tashkil etish va baholash. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Ismoilov, J. (2019). Pedagogik aksiologiya va tarbiyaviy jarayonlar. Toshkent: Sharq.
4. Rahmonov, A. (2021). Innovatsion texnologiyalar asosida bolalar faoliyatini rivojlantirish. Toshkent: Ilm-Fan.
5. Shamsiddinova, N. (2017). Maktabgacha ta'lim muassasalarida mehnat mashg'ulotlarini tashkil etish. Toshkent: O'zbekiston pedagogik nashriyoti.

6. UNESCO. (2015). Early Childhood Care and Education: Global Monitoring Report. Paris: UNESCO Publishing.
7. Ganiyeva, S. (2018). Pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish metodlari. Toshkent: Akademiya.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va vazirlik ko'rsatmalari (2016–2022) – maktabgacha ta'lim tizimi uchun normativ-huquqiy hujjatlar.

